

masi prostora i vremena, koju sama širi i razvija oko sebe, ali koja se odman okreće prema njoj da bi tako konstituisala objektivni i svima zajednički svijet. Takva egzistencija nikada nije potpuno konstituisana, jer je uvijek nošena tokom koji je izvorniji od nje. Ona se oslanja na tu izvornost i otvara njen krug tako što, pristupajući svijetu, razbudi njegove usnule intencije koje su starije i od nje i od svijeta. To su one naslage stečenih navika i tjelesne funkcije u njihovoj opštosti, koje ukorjenjuju egzistenciju u jednoj zemlji koju ona nije stvorila, ali koja čini najizvorniji dio njenog bića i određuje njenu fizionomiju. Ovo otkriće prvobitnog pod-tla egzistencije, sa svim njegovim dvoznačnostima, liči na iznenađno prepoznavanje nove zemlje, koja je, na neki način, bila naša domovina a da to mi nismo ni opažali. Tako ova izvorna ukorijenjenost egzistencije potvrđuje nevidljivu prisutnost bića u tkivu svih naših iskustava. U tom smislu nema pitanja upućenog biću koje se ne bi radalo iz nekog prethodnog poznavanja bića.

Svako ispitivanj egzistencije upućuje na ovaj primordijalni sloj koji čini dio njenog konstitutivnog jezgra. Nikakva detaljna analiza egzistencije nije moguća bez oslona na ove fundamentalne osnove bića. Biće prekriva egzistenciju kao platno koje je iz osnova neodvojivo od nje i njenog tijela. Ono pulsira u njenim limbovima i tako omogućuje život tjelesnog sopstva do čijeg korijena tek treba da se spustimo. Osjetilno sopstvo se pali u gustini mesa, između neprovidnih ploča, u onom ukrštanju mesa i svijeta, koje nije neki konačni efekt, već pokretni tok neprestanog potkopavanja i podirivanja, u onoj dijalektičkoj igri koja upućuje od transcendencije svijeta na imanenciju tijela i obratno. Tijelo je ono mjesto gdje treba oslušivati bilo bića. Biće otkriva svoju skrivenost u strukturi osjetilnog tijela. Ono je povezano apsolutnom nagodbom sa činom percepcije, čija svijest prebiva u organskoj gustini mesa. Prava percepcija postoji samo ukorijenjena u tamnom životu tijela. Tako mirni svijet percepcije otkriva biće osjetilnog kao ono što dozvoljava biću da se otkrije a da ne postane pozitivnost i da ne prestane biti dvoznačno i transcendentno. Ova prikrivena manifestacija bića nije tanka opna bivstvovanja ili neko površinsko »quale«, već duboko bivstvovanje koje je povezano sa svijetom i koje se očigledno ne može odvojiti od tijela. Ono je jedan od načina na koji osjetilno tijelo postoji sa svijetom. Tako svijet i tijelo nikada ne prestaju da se prožimaju i da obuhvataju jedno drugo. U tom dvostrukom kretanju suprotnih vektora, metafizička struktura tijela se pokazuje kao egzistencija, koja ne pripada ni redu bićap,db bića-po-sebi, to jest redu spoljašnosti, gdje događaji određuju jedni druge spolja, ni redu bića-po-sebe, to jest redu unutrašnjosti, gdje ono što se događa uvijek zavisi od jedne intencije. Zato egzistencija nije potpuno transparentna ni za fizičko mišljenje ni za refleksiju. Ona je treći termin između fizičkog i psihičkog, između bića-po-sebi i bića-za-sebe. U tom smislu, čovjek je istovremeno i tijelo i svijest, i konačno i beskonačno biće. Ovaj život svijesti sa stvarima otkriva naročiti odnos između duše i tijela, koji se ne podudara ni s jednim od klasičnih rješenja. On nam otkriva takvu prisutnost tijela u duši i izraz duše u tijelu da njihov odnos ne duguje ništa kauzalnom i naturalističkom mišljenju. Ljudsko tijelo nije posredni uzrok između duše i stvari, već metafizička funkcija miješanja i kombinovanja ovih različitosti, njihovo istinsko ispreplitanje i zahvatanje jednih u druge. Dijalektičko i metafizičko miješanje ovih očiglednih različitosti nalazi svoje ostvarenje samo u tjelesnosti, čije iskustvo jasno dokazuje da nema više ni apsolutnog bića bez približavanja osjetilnom mesu svijeta, ni apsolutnog subjekta bez kompromisa s osjetilnom svjetnošću bića. Obe pozicije zahtijevaju strogo jedna drugu. U svojoj tjelesnoj gustoći, biće se razdvaja i podvostručava. Tako vidljivo i dodirljivo tijelo postaje sposobno da vidi i dodiruje. »Mesnato« biće osjeća sebe, pa sopstveno nije ništa drugo nego ukrštanje vidljivog i videćeg, na djelnoj liniji između oboje. Sopstvo nije identično sa sobom, jer je povezano s diferencijom svijeta. Ako je njegova imanencija samo jedna naznaka koja upućuje na transcendenciju, tada situacija može biti samo situacija jedne razdrte prirode, rascijepjene i nesrećene. U tom pogledu, ono je slično nesrećnoj svijesti kod Hegela, koja zna da je u sebi podijeljena i da je ta podijeljenost njen život. Ono je opterećeno transcendencijom svijeta i stoga tako u sebi podijeljeno da postoji u sebi samo kada je izvan sebe. Ova pukotina u biću vodi prema jednom mjestu gdje ono lično nije ništa usamljeno, već predstavlja način izvjesnog posjedovanja zajedničkog bića, koje ga nosi i obuhvata. Svijet i egzistencija čine dio jedne te iste ontološke cjeline. U Vreze među njima treba zahvatiti u njihovoj ekstremnoj složenosti. U njima treba tražiti metafiziku subjekta čija je svijest razlivena preko bivstvjućeg univerzuma na takav način da ga nikada ne može zahvatiti u totalitetu. Prirodni život svijesti čini jedno s tihim postojanjem u mesu. Zato nema apriornosti ni egzistencije nad njenom situacijom, ni situacije nad egzistencijom: egzistencija pretpostavlja situaciju koja već pretpostavlja egzistenciju. Takva aporija može naći svoje rješenje samo u metafizičkom mesu. U njemu se rađa izvorno iskustvo koje leži u osnovi svih naših saznanja. Stoga ono nije, niti može biti, neko konačno rješenje ovog paradoksa: ono jeste sam ovaj paradoks, življi i autentičniji, pa prema tome i istinitiji, od čistih i suprotstavljenih pojmova svijesti i svijeta, subjekta i objekta, bića-za-sebe i bića-po-sebi.

Merlo-Pontij traži mogućnost prevladavanja klasičnih suprotnosti između materijalizma i intelektualizma upravo na ovom metafizičkom planu recipročnog ispreplitanja i obuhvatanja bića i tijela. Jedinstvo iskustva treba sačuvati, ako želimo da dalje napredujemo u istraživanju pitanja bića koje izbija u izvornoj percepciji. Percepcija otkriva podzemno brujanje »prestvari«. Ovo perceptivno »pod-tlo«, s kojim je povezana tjelesna egzistencija, treba da pruži ključ za rješavanje temeljnih filozofskih problema koje klasična teorija nije mogla riješiti na zadovoljavajući način. Klasična teorija nije mogla da objasni odnos duše i tijela, forme i materije, individualiteta i pluraliteta svijesti, njihovog opštenja putem govora i umjetničkog izraza. Ovi i drugi filozofski problemi mogu naći svoje rješenje samo u metafizičkoj strukturi tjelesne egzistencije, koja svojom sposobnošću da opaža otvara sebi istorodno biće.

1 Maurice Merleau-Ponty, *La structure du comportement*, Presses Universitaires de France, Paris 1942, str. 210.
2 Merleau-Ponty, *Phenomenologie de la perception*, Gallimard 1945, str. 158.
3 Maurice Merleau-Ponty, *La structure du comportement*, str. 287.
4 Merleau-Ponty, *Phenomenologie de la perception*, str. 266.
5 *Ibid.*, str. 270.

6 *Ibid.*, str. 265–266.
7 *Ibid.*, str. 249.
8 *Le Monde*, janvier 1961.
9 M. Merleau-Ponty, *Visible et l'invisible*, Gallimard 1964, str. 184.
10 *Ibid.*, str. 193.
11 Merleau-Ponty, *Phenomenologie de la perception*, str. 250.
12 Michel Lefeuvre, *Merleau-Ponty au dela phenomenologie*, Librairie Klincksieck 1976, str. 142.
13 *Ibid.*, str. 95.
14 M. Merleau-Ponty, *Le visible et l'invisible*, str. 279.
15 Michel Lefeuvre, *Merleau-Ponty au dela phenomenologie*, str. 106.

dve pesme

momir vojvodić

CRV JE NAŠE IZMIRENJE

*Čim prislonim rosno čelo na oznojen sinji kamen
I utihle prsi zemlje u sumraku i rasvitu
Čujem rije po jabuci Dubi kosti Gricke srca
Glava mu je ljuto zrnice dijamanta crnjeg noći
Oči su mu crne iskre lma moćna usta Smrti
Nema uši a sve čuje On je sin i dželat plazme*

*U svemu je što se rađa popritajen u zametku
Sjeme smrtno koje svoj tren mirno čeka Tren buđenja
I ugriza iznutrice Tren polaska zatočnika
Iz dubine svakog srca iz lješnika iz jabuke
Iz atoma moždanoga iz trnjene iz jezgrice svake klice Člena mrava ili lava*

*Kao iskra u kremenu on u srži udar čeka
Pa da sine Da zagrije Da se vine iz očaja
Zatočnik u vremenu što se igra oblicima
Žive plazme Sluga Smrti u zametku Crnog sunca*

*Smjerno raste u orahu Njegovo je bistro nebo
Proteže se u zvijezdi U prezreloj višnji pjeva
Srca su nam određena za sužnju toga sužnja
Vjerujte mi zavađeni Crv je naše izmirenje*

SVEVIDIČEV POJ NAD PONOROM

*Sviće nježno strašna zora Gore bore moga čela
Mjesečina iz očiju curi kao krmeljina
Mliječnijem horizontom plove ribe od fosfora
Crna perut pravzvezda popunjava crne rupe
Kroz rešetko Suncarevo sipi brašno Zvezdarevo
Ječe žrvnji vječnog mlina Hljeb mijese blage ruke*

*Pjena me je probudila Pljušti suva sapunica
Bistra zora hladnih misli spiralama jarkog bola
Ko žalcima žarkog oka buši strašno čelo jave
Ritmom srca rimuju se jarka jata labudova
Nad jezerom mojih suza igraju se blage duše
U plavetnoj zjeni svoda Užasava zjap prostora*

*Čelo mi je ošurila suva ruka prazne nade
Studenim se dahom java poprimeče mome licu
Sunčević se ledno smije zalutima moje noći
Čutanje je strašni zalog neiskrenog našeg bratstva*

*Visoki su sužnji noći osvanuli u lancima
Na krilima žeženijem eno lete iznad gora
Pršte leđa savijena pod težinom moga neba
Moj ponore Moj uvore Sviće nježno strašna zora*